

Salvinija Gelažytė

Pasvalio P. Vileišio vidurinė mokykla

Rašinys

Gamta ir žemiška būtis
M. Katiliškio kūryboje

Rainys

Gamta ir žemėška bėtis M. Katiliskio kūryboje

Smūkinas ir glaudus ryšys tarp gamtos ir žmogaus. Jis poetai, ir rašytojai mėgsta nagrinėti šią temą. Marijus Katiliskio romane taip pat juntamas šis ryšys - gamta glaudžiai susijusi su žaimo žmogaus buitimi ir bėtimi. Žmogus negali gyventi be gamtos, be saulės, be laukingalės...

"Mūšiovejojai vaizduojamas tarpukario metų sukštaitis kaimas, ūmonės, natūrali ūkio darbas šia per keturis metų laikus. Noveleje "Lietus" pasakotojas skausmingai ilgisi gimtųjų namų. Dviejais dienomis jam atveria prisijį tikrovė: "čia" persikūnija į "ten", dingusi prautis virsta dabarties akimirka. Pasakotojas stebi debesis, kurie atpažintami kaip brangūs

②

pišiniūnų pasaulio ženklai. Lietus čia
turi pramūgiškus reikšmės. Kaip gra-
žiai su saule lyja! Ir kaip daug ko
pasako vėdžiai ir protui tie it niuokio
varpų aluotai geltoni spinduliai ir si-
dabūniai lietaus niūlai, sujungiantys dan-
gų su žeme! Toliau piūnimas pagirdytas,
pasotiūtos žemės vaizdas, pilsini gulan-
tis vakaras ir žmogaus dvasios ramu-
mas. Žmogus ir gamta pasiekia harmoni-
ją

Pirmosios novelės "Polaidai" tema yra
priešpavasaris, kaimo žmogaus santykis
su žeme, alaus darymo epopėja ir ūki-
ninko mirtis. Nūdėtis - senoji dvykšos
mirtis kurdančios žemės ir alaus dary-
mo fone. Kiekvieną pavasarį J. Dvykša
daro alų savo patrono Juozapo šventei.
Deja, šis pavasaris yra pabūtūnis - Dvy-
kša suserga ir miršta. Alaus darymą ir
katališki nūjė novelėje paverčia kulto daly-
ku, poezija, apigoniis, su būtina šiam tūš-

③

lui rīstīti ir īskilningums. Padarīti
geri aļi - krūpīti darbi, bet jās gva
tik viena pavārīto šventes dalis. Ruošs
darbi ir paralēli m gātos atgi-
minu. Steina lēmīmas momentas - ne-
gvo vītiņas gvi. "Mīa rīo. Stejo lai-
kas uāduoti gveniņz. Per krastus pu-
mī drūmbantz grotz pavējo apīvaru ir
gleido kubilān tāp, kad jās bākytysī pavī-
rīnyē. Jē pārāgnojz tarī: - m dīvo padējīnu
gautis ir gvekk. Atlikto apāgēs sūliējā z
zēmis sēminīko rūpēsīs. Kūms klauvī
tīvo: - "Ar jau uādāvi gveniņz". Darbā
Drujā ir klauvī zēmis. Zēmis tēma
gva vārbīdīnis. Drujā ne kartz uālojā
zēms nāvo sēšēliu - jz nuyli, dīrba, palīe-
ka jz sūntas nāvo pēdas. M mēle ir
klauvī autorīus gīda sūmīs gīsmz
apī tai, "kāp kvepē gāruodāma zēmē,
nīpīdīntz ir pībrendīsi gvaīnīci". Dru-
jos pasodīntas - tai jz sūntz pēdiz sūnt-
lis. Jz lūg koks sūresulys nūrako mēty lai-

④

kyz kautz, kleidzais grozys, primuma smoliz darbitumz.

Mirtis - tai lyz zemis traukos pasekme - zemis, su kuria reikia gyventi nuo pat lopno. Duzios kelionis galas - jo atraujinti kaimo kapeliai. Tik cia dzysa girdes nenasus kirvio poksejimu, anukiz krykstavimu. Utkinkas tirtai zino savo gyvenimo pramsis, atlikos savo pareigz zemei, ramiai pasitinka mirtz, muntendamas gamtos sautsumi.

Novelje "Apycausri" sprendziamos jaunos merginos problemos. Motina nori Kristing isleisti is bjurauis, bet turtungo snis. Kristina, nors si troksta meles, taiciau ji neparagia is motinos piniguz ir nepabega su mylimuoju. Warbi Kristinos jaunyste ir ja atitinkantis geguzis nenas. Zemei ruosiamas derliui. Nturedama zemiskuzjz uotarejz murgina kreipianz dangiskuonis. Ji kreipianz Kristuz. I dydejimui parpuokimus pumpuus panasi ir pati Kristina. Jos kambaryje i lango stikluz dauvosi musis, o u rodo

pusis & laugs stikls ~~to~~ beldāian abels sā-
 kele. Tāi Kristīnos metafora - ji nīšiverāia
 & laing, kur mergīng sāukis jaunyste,
 zydējinas. Papitun nāvo imogitāzjz vertz u
 nūfūmojs menkumz, ji tyliai, bet rypitūngai
 apmīprensāia: "Ne, ne. Šī nēiis uā jo." Pēikš-
 tant uytui pūnāoma, tad jos rymoni
 ūito drauge mē aūna. Kristīnos īdāndy-
 mō u apmīprensāimo kelias u yre jos āmū-
 ka būs.

Ypenime sprensāiame apie āmogz u jo pr-
 ūrinkimz īnāip ar hitaip elgtis. Tē pa-
 ūrinkimāi ypac īrystēji krīs valāndz.
 Pāpūrinkimāi u nēdāro āmogaus lēimz.
 Pīmojai mē lēimū tenā mūdurti roma-
 no "Pūšlāis dteina cuduo" herojai Agnei.
 Agnei yre antroj Guāienis dultē. Agnei, šikān-
 guni tarp mūko pālānucīz, pati buvo
 jās pūnāi. Ji dāsnai pādīnāma gēltonpān-
 ke pūriens, pūlūotu rēverseliu. Glēna
 u trāpi, trāukiantē sgereniz nūz ārlgūmiz,
 bet ūrdimū tenūflūti tik vēmintēz Tēlūz.

⑤

Ji meilė Tilius tyro, skaidrią pirmąją meilę: gra delinga jaunuoju už glotą, už dešius; už nustelimus, už dovaną. Agnės pirmosios meilės apsvaigimas perduodamas kaip gamtinių uocų rūpyrė išleiti vers tamsių medžių, irsi debens. Agnės pirmoji meilė gra nelaiminga. Tilius atstumia mergaitę, gyvenimą tik jio, tikėjimą tik jio. Tilius atstumta Agnė nepatvirta, o pradeda naują gyvenimą - išvaikuoja s' nuostą.

Ši katiliskio gamtos aprašymai sudaro daugiau nei pusę romano "Mistais ateina ruduo" teksto. Rašytojo kalbos turtin-gumas liejasi nautu nuo rūgų varpų iki miško tankumų. Romano pradžioje vaizduojamas miškas primena t. Karnauskio senovinį "Aukščių miškus". Miškas pilnas kvapų, pilnas gyvųjų ir kitokių gyvybių. Toliau i kyplos eglės, pušys dumbrų kaip vatos. Po miško kirtimo, naikin-cijos darbai keičiasi miško pušes. Dar labiau mišką nuvikoja gaisras. Gy-

④

vateis sliauzēi is tyrelis, puole ; upē is plau-
ke is hitz puss. Daug gyvaciū mudegē, bet
is isbego tiek daug, kad "apsmeiē vus ta-
kus". Kamana, zolis, seni helmai, praomūai
medžiai nuplēsķe is niko neliko is amstes-
nijo nūķō. Misko vaidaspra menas lej-
vistikamūz gamtas pūasū. Ganta pranešē
žmogui mētū laukū laitū. Nors medžiai
dar tebesālinojā is sūdū dārkēliuok rudi-
nins gelis, tačiau oras jau kvepā ru-
deniū. Gantos apraņjumuok girdime svel-
nia intonacijas, is kardienuobis pereinamūz
is sventistūz nuotaitūz.

Ganta is žemiska hitis yra labai sun-
jā. Žmogus nuo pat mažens nupa ganta,
jis mauga su ju. Amžinos ryšys - tai
ryšys su gimtąja žeme. Gimta žmogus
is skėdžia savo šaknis is žemę. Nōs šaknis
ilgeja, nes stipreja abipuris princiņimas.
Ganta, žemē ilgini žmogaus meelis, o žmo-
gus iesko gantųjē is žemėje urinorejis.
Kaime gyvenantis žmogus yra gantos

8

vaikas, nes jē muolat mpa medūai, piē-
nos, gēlis. Kaimo žmogus jaučią didesnę
ryšį su gamta. Je kaip tik laime yra
daugiau keistumo, individualumo, paslap-
ties, tylančios ir gamtos gaivališkumo ir
žmogaus kovos su laimimi.